

УДК 342.922

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

Романюк Л. В.

Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна

Стаття присвячена аналізу поняття та організаційно-правових форм громадських об'єднань в Україні згідно з оновленим законодавством, що регулює їх правовий статус. Автор аналізує теоретичні підходи до визначення поняття громадського об'єднання, здійснює порівняльний аналіз вітчизняних правових норм і норм законодавства Російської Федерації щодо класифікації громадських об'єднань.

На підставі здійсненого аналізу автор дає оцінку Закону України «Про громадські об'єднання».

Ключові слова: громадське об'єднання, організаційно-правова форма, статус громадського об'єднання.

Актуальність проблеми, що розглядається, є очевидною з огляду на те, що в Україні, з моменту набуття незалежності, була проголошена стратегія розвитку демократичної, соціальної та правової держави. Поряд з іншими конституційними положеннями, в Основному Законі України закріплено право громадян на об'єднання, що у свою чергу, вимагає від науки адміністративного права дослідження та вирішення низки питань, які сприяють належній реалізації даного конституційного положення. З цього приводу слід сказати, що прийняття нового Закону України від 22 березня 2012 року «Про громадські об'єднання» є довгоочікуваним та обґрунтованим кроком на шляху розвитку демократії та забезпечення належної реалізації прав людини і громадянина. Слід відмітити, що саме цей Закон, розвиваючи положення Конституції України, може стати належним ядром законодавства про об'єднання громадян, відповідаючи вимогам міжнародного законодавства та враховуючи світову практику реалізації права громадян на об'єднання.

Однак, все вищенаведене не позбавляє нас можливості стверджувати про необхідність проведення досліджень адміністративно-правового статусу громадських об'єднань. Дане твердження обумовлено тим, що на сучасному етапі становлення української демократії, громадські об'єднання грають дуже важливу роль у суспільному житті нашої держави, впливають на процес сталого розвитку суспільного життя, здійснюють окремі функції громадського контролю та мають певний вплив на державну політику і розвиток суспільства загалом.

Враховуючи викладене, метою даної статті є аналіз окремих аспектів чинного законодавства України, що регулює правовий статус громадських об'єднань, вивчення поняття та правових засад їхньої класифікації.

Відповідно до мети, у статті вирішуються такі завдання як:

- дослідити сутність та поняття громадських об'єднань;
- вивчити класифікацію громадських об'єднань;

- здійснити порівняльний аналіз чинного українського законодавства про громадські об'єднання із законодавством Російської Федерації.

Приступаючи до розгляду зазначених питань, хотілося б відмітити, що правове положення громадських об'єднань досить детально досліджувалося вченими – юристами. Серед них особливо можемо виділити таких як: В.Б. Авер'янов, А.П. Альохин, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, Л.В. Коваль та інших. Однак, прийняття нового Закону України «Про громадські об'єднання» обумовлює необхідність здійснення подальшого дослідження правових засад їхньої діяльності, так як від удосконалення відповідної законодавчої бази напряду залежить успішна динаміка розвитку сучасного українського демократичного суспільства.

Як вже було відмічено, право громадян України на об'єднання знайшло своє законодавче закріплення в Конституції України, де зазначено, що громадяни України мають право на об'єднання. Слід сказати, що сутність поняття та особливості адміністративно-правового статусу об'єднань громадян достатньо докладно досліджувалося в адміністративно-правовій літературі. У контексті поняття «об'єднання громадян» автори розглядали й такий вид об'єднань, як громадські об'єднання.

Так, наприклад Л.В. Коваль зазначає, що об'єднання громадян – поняття, що вживається, для різноманітних форм суспільної активності, які мотивується порізному: переконаннями людей, необхідністю в самовираженні, спілкуванні, бажанням знаходити правові і матеріальні блага, принести користь суспільству тощо [1, с. 67].

На думку А.П. Альохина громадським об'єднанням є добровільне, самоврядне, некомерційне формування, яке створено з ініціативи громадян, що об'єдналися на основі спільності інтересів для реалізації спільних цілей, зазначених у статуті громадського об'єднання [2, с. 223].

У свою чергу, Федеральний Закон Російської Федерації «Про громадські об'єднання» під громадським об'єднанням розуміє добровільне, самоврядне, некомерційне формування, створене за ініціативи громадян, що об'єдналися на основі спільності інтересів для реалізації загальних цілей, вказаних у статуті громадського об'єднання [3].

Право громадян на створення громадських об'єднань реалізується як безпосередньо шляхом об'єднання фізичних осіб, так і через юридичні особи – громадські об'єднання [3].

Слід сказати, що у новому Законі України «Про громадські об'єднання», під громадським об'єднанням розуміється добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [4].

У свою чергу, аналіз новітньої законодавчої бази з питання визначення організаційно-правових форм громадських об'єднань дає змогу говорити про те, що громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка [4].

Під громадською організацією законодавець пропонує розуміти громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. У свою чергу, громадська спілка визначається як громадське об'єднання, засновниками яко-

го є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи [4].

Слід зазначити також, що в новому Законі відсутня норма про класифікацію статусу громадського об'єднання: всеукраїнський, місцевий та міжнародний. Закон визначає можливість існування громадських об'єднань з «дитячим», «молодіжним» і «всеукраїнським» статусом, але значення всеукраїнського статусу суттєво відрізняється від попереднього [5]. Як говорить законодавець, громадське об'єднання, зареєстроване в установленому законом порядку, може мати всеукраїнський статус за наявності у нього відокремлених підрозділів у більшості адміністративно-територіальних одиниць [4]. Підтвердження всеукраїнського статусу громадського об'єднання і відмова від такого статусу відтепер є добровільними.

Але, хочемо відмітити, що у законодавчій практиці зарубіжних країн існують і інші класифікації організаційно-правових форм громадських об'єднань.

Так, наприклад, Федеральний Закон Російської Федерації «Про громадські об'єднання» від 19 травня 1995 року виділяє такі організаційно-правові форми громадських об'єднань: громадська організація, громадський рух, громадський фонд, громадська установа, орган громадської самодіяльності, політична партія [3].

Федеральний Закон Російської Федерації «Про громадські об'єднання» під громадською організацією розуміє засноване на членстві суспільне об'єднання, створене на основі спільної діяльності для захисту спільних інтересів і досягнення статутних цілей об'єдналися громадян.

Відповідно, згідно з Федеральним Законом громадським рухом є складене з учасників масове громадське об'єднання, яке не має членства і переслідує соціальні, політичні та інші суспільно-корисні цілі, підтримувані учасниками громадського руху [3].

Громадським фондом за Федеральним Законом є один із видів некомерційних фондів, що являє собою громадське об'єднання, яке не має членства, мета якого полягає у формуванні майна на основі добровільних внесків, інших не заборонених законом надходжень і використання даного майна на суспільно-корисні цілі. Засновники та керуючі майном громадського фонду не має права використовувати зазначене майно у власних інтересах [3].

Громадською установою є громадське об'єднання, яке не має членства, та ставить за мету надання конкретного виду послуг, що відповідають інтересам учасників громадського об'єднання [3].

Органом громадської самодіяльності за Федеральним Законом є громадське об'єднання, що не має членства, метою якого є спільне вирішення різноманітних соціальних проблем, що виникають у громадян за місцем проживання, роботи і навчання, діяльність якого спрямована на задоволення потреб необмеженого кола осіб, чий інтереси пов'язані з досягненням статутних цілей і реалізацією програм органу громадської самодіяльності за місцем його створення [3].

У свою чергу, визначення політичної партії надає Федеральний Закон від 11 липня 2001 «Про політичні партії», згідно з яким, політичною партією є суспільне об'єднання, створене з метою участі громадян Російської Федерації в політичному житті суспільства за допомогою формування і вираження їхньої політичної волі, участі у громадських та політичних акціях, у виборах і референдумах, а також з ме-

тою представлення інтересів громадян в органах державної влади та органах місцевого самоврядування [6].

Незалежно від їхньої організаційно-правової форми громадські об'єднання мають право створювати спілки (асоціації).

Як ми бачимо, у порівнянні з законодавством Російської Федерації, новий Закон України «Про громадські об'єднання» надає, на нашу думку, досить вузьку класифікацію організаційно-правових форм громадських об'єднань.

Але, в той же час, аналіз положень Закону України «Про громадські об'єднання» чітко доводить, що дія цього Закону не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення:

- 1) політичних партій;
- 2) релігійних організацій;
- 3) непідприємницьких товариств, що утворюються актами органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;
- 4) асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань;
- 5) саморегулювальних організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування;
- 6) непідприємницьких товариств (які не є громадськими об'єднаннями), утворених на підставі інших законів [4].

Таким чином, ми бачимо, що поряд з тими громадськими об'єднаннями, правовий статус яких закріплено в Законі України «Про громадські об'єднання», в Україні можуть діяти й такі об'єднання громадян, правові основи, цілі, порядок створення і діяльність яких інші, ніж ті, що організуються і діють на підставі зазначеного нами Закону.

Тобто, діяльність окремих видів громадських об'єднань регламентується законами, що діють у визначених сферах.

Таким чином, Закон України «Про громадські об'єднання» можна розглядати як законодавчий акт, що закріплює загальні засади діяльності всіх об'єднань, створених на підставі конституційного положення про право кожного на об'єднання.

Необхідність розробки та прийняття цього Закону була обумовлена спільними рисами, за якими можливо охарактеризувати всі суспільні утворення, що підпадають під категорію громадських об'єднань. Основними з них є наступні:

- у будь-якому разі утворюються на добровільній основі;
- діють від свого імені та самостійно здійснюють управління своєю діяльністю відповідно до своєї мети (цілей);
- основною метою не є одержання прибутку;
- є самостійними у виборі своєї діяльності;
- діють на основі прозорості, відкритості та публічності;
- всі основні питання діяльності вирішують на зборах усіх членів або їхніх представників.

З цього приводу М. Дейчаківський визначає громадське об'єднання як незалежне, тобто таке, що самостійно визначає сферу своєї діяльності, форми і методи роботи [7, с. 5]. Громадські об'єднання, створені для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, еколо-

гічних, та інших інтересів, мають усі перераховані ознаки і діють на підставі чинного законодавства України.

У свою чергу, Закон України «Про громадські об'єднання» є рамковим законом, який, деталізуючи конституційні положення, регулює засади здійснення діяльності, створення та припинення громадських об'єднань всіх організаційно-правових форм, а діяльність окремих їх різновидів регулюється спеціальними законами.

Список літератури:

1. Коваль Л. В. Административное право / Коваль Л. В. – К.: Юрінком Інтер, 1996. – 206 с.
2. Алехин А.П. Административное право Российской Федерации [учебник] / Алехин А.П. Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. – М.: ИКД «Зерцало-М». – 1998. – 668 с.
3. Федеральный Закон Российской Федерации от 19 мая 1995 года № 82-ФЗ «Об общественных объединениях» [Электронный ресурс] // Режим доступа до норм. акту: <http://www.duma.gov.ru>
4. Закон України 22 березня 2012 року № 4572-VI «Про громадські об'єднання» [Електронний ресурс] // Режим доступу до норм. акту: zakon.rada.gov.ua
5. Москаленко, Е. Анцут. Оновлена свобода об'єднання / Анастасія Москаленко, Єліна Анцут [Електронний ресурс] // Закон і бізнес, від 30 травня 2012 року. – Режим доступу до журн.: <http://zib.com.ua>
6. Федеральный закон Российской Федерации от 11 июля 2001 г. № 95-ФЗ «О политических партиях» [Электронный ресурс] // Режим доступу до норм. акту: <http://www.duma.gov.ru>
7. Дейчаківський М. Третій сектор в Україні та організації, що розбудовують його інфраструктуру / Микола Дейчаківський. – К., 1996. – 65 с.

Романюк Л.В. Характеристика отдельных элементов административно-правового статуса общественных объединений в Украине / Л.В. Романюк // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 1. – С. 95-99.

Статья посвящена анализу понятия и организационно-правовых форм общественных объединений в Украине, согласно с обновленным законодательством, регулирующим их правовой статус. Автор анализирует теоретические подходы к определению понятия общественного объединения, осуществляет сравнительный анализ отечественных правовых норм и норм законодательства Российской Федерации относительно классификации общественных объединений.

На основе проведенного анализа автор дает оценку Закону Украины «Об общественных объединениях».

Ключевые слова: общественное объединение, организационно-правовая форма, статус общественного объединения.

Romanyuk L.V. Characteristics for certain elements of administrative and legal status of public associations in Ukraine / L.V. Romanyuk // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2013. – Vol. 26 (65). № 1. – P. 95-99.

The article analyses the definition and organizational and legal forms of public associations in Ukraine, in accordance with the latest legislation that regulates their legal status. The author analyses theoretical approaches to the definition of the public association concept, performs comparative analysis of domestic rules of law, and the rules of law applied in the Russian Federation concerning the classification on public associations.

Based on the conducted analysis the author provides an evaluation of the Ukrainian law «On Public Associations».

Key words: public association, organizational and legal form, status of public association.